

ROZHLASOVÁ HISTORIE

PhDr. Bohuslava Kolářová

Jak jsme psali historii... (z mého pohledu...)

Při 75. výročí zahájení rozhlasového vysílání na našem území připomněl na jednání výkonného výboru Sdružení pro rozhlasovou tvorbu režisér Jiří Hraše (v té době pedagog Fakulty sociálních věd), jak moc chybí souhrnnější zpracování rozhlasové historie. Nebyl to okamžitý nápad; sám v té době chystal materiály k napsání skript pro studenty. Všichni jsme souhlasili, že by se na historii mělo začít pracovat, ale museli jsme si položit otázku, zda na to naše síly stačí.

Při pracovním jednání s vedoucí Archivních a programových fondů České rozhlasu Evou Ješutovou (koncem roku 1998) jsem se pochlubila, že bychom v SRT rádi vytvořili skromnou studijní publikaci, kterou by využili jak studenti, tak i rozhlasoví pracovníci. Ujistila mě, že obdobnou myšlenkou se zabývá již delší dobu a k rozhodnutí pustit se do této práce dospěla po dokončení textu Normalizace v Československém rozhlasu (spoluautorka Jaroslava Nováková). Tuto práci si vyžádal a také vydal Ústav pro soudobé dějiny AV v roce 1998.

Spolu s Jiřím Hrašem jsme se dohodli, že se pokusíme připravit reálnou podobu tohoto projektu.

Rozhlasová historie byla doposud zpracována torzovitě, v ucelené podobě existují pouze dějiny prvních 10 let. Další práce mapují historii rozhlasu buď ve velkém časovém úseku a velice zhruba, nebo naopak detailně v relativně krátkém období. Některé úseky lze rekonstruovat pouze za vydatné pomoci pamětníků, kterých bohužel ubývá. Na rok 2003 připadá 80. výročí zahájení pravidelného rozhlasového vysílání v českých zemích (ČSR byla první zemí na evropském kontinentě, která začala vysílat). K tomuto výročí by vydání rozhlasové historie bylo nepochybně významným počinem.

Mezitím uběhlo něco času... V roce 2000 mi E. Ješutová nabídla, abych přešla z Úseku komunikace do APF (nastoupila jsem 1. dubna 2001), a prvním naším společným úkolem bylo připravit konkrétní návrh, stanovit cíl a časový rozvrh prací na historii. Pracovali na něm J. Hraše, E. Ješutová a já.

„Cílem práce je postihnout především postavení Českého rozhlasu jako významné kulturní instituce, která se výrazně podílela na rozvíjení identity českého národa i národnostních menšin v novodobé historii. Nemalou měrou se zasloužila o šíření informací, vzdělání a osvěty, ve vypjatých momentech národa plnila funkci organizátora. Záměrem je zpracovat historii v celospolečenském kontextu, pozornost věnovat vývoji programu, organizační struktury, legislativě, významným osobnostem, rozhlasové technice a technologiím i uměleckým tělesům působícím v rámci ČRo. Výsledkem práce by měla být publikace v předpokládaném rozsahu cca 500 stran, doplněná obrazovými dokumenty z rozhlasového archivu, v případě příloženého CD ROMu i zvukovými ukázkami. Nesporným přínosem budou i nově získané materiály a dokumenty, které budou zaevidovány.“

Takto zformulované pojetí publikace uvítal programový ředitel Josef Havel a předložil je ke schválení vedení ČRo. Jak je vidět z výše uvedeného: cíl a zamýšlená podoba publikace byly vytvořeny s poměrně přesnou představou, jen jsme v té době neodhadli reálnost vydání CD ROMu a zvukových ukázek.

V první fázi jsme řešili časové rozvržení jednotlivých etap, tedy periodizaci rozhlasových dějin. Přijato bylo posléze členění, které navrhl J. Hraše. Dále vyvstala zásadní otázka: kdo kterou kapitolu zpracuje, koho se nám

podarí přesvědčit, umluvit... vysvětlit, že je to jedinečná a možná nadlouho poslední příležitost. Ke spolupráci jsme přizvali Josefa Maršika, pedagoga FSV UK, který se ochotně ujal I. a II. kapitoly (I. Průkopníci rozhlasového vysílání 1923–1925, II. Stabilizace vysílání 1926–1929). Autor poslední IX. kapitoly Svobodný rozhlas 1989–2003 byl také jasný: Václav Moravec, pedagog FSV a redaktor BBC, měl jako základ k dispozici svoji doplněnou diplomovou práci „Deset let duálního systému rozhlasového vysílání (1989–1999)“, kterou jsme publikovali ve Světě rozhlasu č. 3/2000. Co s kapitolou IV. Rozhlas v okupaci 1939–1945? E. Ješutová navrhla oslovit vedoucího odd. vnější komunikace Ministerstva životního prostředí Františka Hrdličku a ten k naší radosti úkol přijal (jako bývalý pracovník rozhlasu se věnoval především německému rozhlasu a měl řadu pramenů). Jiří Hraše si již v předchozím období soustředil materiály k celým rozhlasovým dějinám (a jistě měl vyhlédnutou „svoji“ kapitolu), jenže naše smutné pohledy ho přiměly k převzetí kapitoly III. Profesionalizace vysílání 1930–1938 (se sarkasmem jsem vlastním nás ujistil, že toto období si ze své zkušenosti opravdu nepamatuje). Dokonce přesvědčil Rostislava Běhala, aby zpracoval nejednoduchý úsek padesátých let, kapitolu VI. Rozhlas po nástupu totality 1948–1958. Druhý místopředseda SRT Zdeněk Bouček byl ochoten psát o době ne tak dávno v kapitole VIII. – Rozhlas v období normalizace 1969–1989. Po krátkém přemýšlení nám vysvětlil, že postihnout dvacetileté období nemůže jeden člověk, a proto jsme požádali o spoluautorství kapitoly Jiřího Hubičku (neprotestoval a pilně pracoval). Protože zbývaly ještě dvě kapitoly a autoři chyběli, nezbylo Evě Ješutové, vedoucí celého projektu a vedoucí APF, než se ujmout kapitoly V. Budovatelský rozhlas 1945–1948. Zůstala kapitola VII., Renesance rozhlasu 1959–1969. O její zpracování jsme požádali Josefa Kleibla, který si vzal čas „na rozmyšlenou“... Z vážných důvodů se však omluvil. Přesvědčovali jsme další, ale neuspěli. Až v listopadu přijal tento úkol Milan Rykl (s nímž jsme původně počítali jako se spoluautorem kapitoly poslední). Svou práci začínal prakticky o půl roku později než ostatní.

První společné jednání „historické skupiny“ se konalo 31. 5. 2001. V té době již byly vytištěny „pamětnické dotazníky“, které byly rozesílány a rozdávány bývalým i současným rozhlasovým pracovníkům se žádostí o vyplnění (otázky byly soustředěny na působení dotyčného v rozhlase, osobní účast při významných událostech, přehled pořadů, nejpodstatnější spolupracovníky, na problém koho dále oslovit) a doplnění dalších podstatných věcí.

Celkem bylo v přípravném období vybráno na 330 jmen bývalých i současných rozhlasových pracovníků, případně významných externích spolupracovníků. Některé dotazníky sice nedorazily ke svým adresátům (ve všech případech se nepodařilo zjistit aktuální adresu), přesto bylo osloveno kolem 300 pamětníků.

Dotazník ovšem vyplnili a do APF zpět odeslali pouze sedmdesát tři oslovení, tedy přibližně pětina z těch, jimž byly otázky dotazníku určeny.

Vypovídací hodnota navrácených dotazníků nebyla pohřchu příliš velká. Většina z respondentů se soustředila na strohý výčet několika jmen (spolupracovníků a významných osobností), případně pojmenování významné události, jíž byly dotázáni účastníky. (Pro naprostou většinu z těch, kteří v rozhlasu působili na přelomu 60. a 70. let byl touto „mezní situací“ a nezapomenutelným zážitkem podíl na vysílání rozhlasu v srpnových dnech roku 1968. – Tato okolnost byla využita a zmíněna v 8. kapitole publikace.)

S Úsekem komunikace jsme připravili výzvu posluchačům, v níž jsme je požádali, aby poskytli dokumenty k historii rozhlasu (výzva byla mimořádně úspěšná). Vnitřní strukturu jednotlivých kapitol připravil Jiří Hraše a po drobných úpravách ji přijali všichni autoři. Vysokým školám (FSV UK, katedře divadelní vědy FF UK, katedře archivnictví UK, ČVUT, katedře historie FF UK, JAMU Brno, UP Olomouc) jsme zaslali návrhy témat ročníkových, bakalářských a diplomových prací, jejichž zpracování by poskytlo autorům podrobnější pohled na určité problémy jejich kapitol a obohatilo rozhlasový archiv. Prostřednictvím intranetu, interního měsíčníku Vlněná a při vystoupeních na Programové radě jsme vyzývali pracovníky k pomoci při shromažďování materiálů, zpracování dílčích oblastí a časových úseků. V tomto směru jsme bohužel velkou odezvu nezaznamenali. Pomoc nám v prvním období poskytli především jmenovitě vyzvaní pracovníci (M. Krupička, A. Pícha, K. Tejkal, K. Michal).

Zadali jsme excerpty z programových konferencí (D. Halousková), bulletinu Rozhlasová práce (J. Chrtková), rozhlasového časopisu od r. 1923 (E. Slířková, J. Chrtková a pracovníce archivu ČRo), režisér J. Fuchs pořídil záznamy výpovědí pamětníků, které přepisovala Z. Celerýnová, prameny a rukopisy autorů, kteří nepracují s počítačem. Přepisovala M. Benešová. Soupisy literatury a slovníkových hesel na téma Rozhlas zpracovala Š. Friedlová (za pomoci Adély Glogarové a pracovníce knihovny). Fotografie a tabulky připravovala J. Nováková, která spolu s kolektivem Archivu dohledávala a ověřovala prameny. Podklady připravovala většina pracovníků Archivních a programových fondů.

Koncem srpna 2001 se uskutečnila další schůzka „historické komise“, na níž již byla zveřejněna jména redaktorů z **regionálních stanic**, kteří měli být garanty informací a materiálů z regionů. Koncepte příspěvků o historii regionálního vysílání se v průběhu dalšího roku proměnila. S blížícím se jubileem rozhlasu se ukázalo nezbytné dát historii regionálních stanic větší plochu. Pokud by dějiny jednotlivých regionů byly součástí jednotlivých kapitol v jejich základním členění, regionální tematika by se rozdělila do různých časových období a ztratila by vlastní souvislost. Tehdy se zrodila myšlenka samostatné X. kapitoly. Byli jsme přesvědčeni, že vytvoření této části publikace bude relativně snadné... Předpokládali jsme, že většina regionů (bývalých krajských studií) má svou minulost zachycenou, např. v podobě dílčích publikací k různým výročním apod. Jak jsme se mylili! Podobné texty ve většině případů neexistovaly. Proto jsme se v únoru 2002 sešli se zástupci regionů, informovali ředitele stanic – detailně vysvětlili, že potřebujeme souvislý text zachycující nejdůležitější fakta a události (včetně otázek programových, personálních atd.), předali osnovy a nabídli prameny z našeho archivu a další spolupráci. Na podzim 2002 jsme měli podklady podány pouze z poloviny, značně rozdílné úrovně...

Nejucelenější podklad přišel z Brna od Jarmily Růžičkové – téměř 80 stran! I redaktorka Eva Klausnerová spolu s ředitelem Vladimírem Bakem napsali obsáhlý text. A pak nastalo prošení, zlobení a jasné stanovisko:

co odevzdáte, to v knize bude! Poslední – stručný text přišel po urgencích z Reginy v roce 2003. Pro úplnost: Bohumil Brádlé zpracoval historii rozhlasu v Ústí nad Labem, Marie Šotolová v Českých Budějovicích, Václav Bělohlavý v Ostravě, Jan Sulovský s kolegy v Olomouci, Zdeňka Kabourková za spolupráce pamětníků v Hradci Králové, Marek Tietzě popsal historii Reginy. Obsáhlý materiál připravil mezi prvními Miroslav Krupička, ředitel zahraničního vysílání.

A nastal další problém: redakčně upravit texty tak, aby odpovídaly společné osnově, tzn. některé bylo třeba krátit, jiné naopak doplnit, v některých stanicích nebyl ani přehled ředitelů, kteří se ve vedení vystřídali, těžko se pojmenovávalo období normalizace. Na úpravách nejvíce pracovali Jiří Hubička, Jiří Hraše, Eva Ješutová a já. Potřebovali jsme také fotografie, ze staršího období jich zůstalo zachováno málo, nové, zasláné e-mailem dělaly problémy při grafickém zpracování... Myslím, že nás kolegové v této době neměli ani trochu rádi.

Vrátím se k práci „historické komise“. Koncem září 2001 měl každý z autorů odevzdat osnovu své kapitoly – pro orientaci ji měli dostat všichni, stejně jako kalendárium, které měli doplňovat, ev. upozornit na chyby. V listopadu jsme jednali o manuálu, který by všichni používali při zpracování textů. Autorům jsme přislíbili zadat zpracování podkladových přehledů z oblasti hudební, vzdělávací, sportovní, rozhlasové dramatiky a výzkumu. Stručně: získali jsme podklad od Miroslava Stuchla (o rozhlasové hře), od Václava Hradeckého (o výzkumu) a od Rudolfa Matyse (o činnosti literární redakce). S ostatním jsme neuspěli... V lednu 2002 již byl k dispozici přehled literatury, včetně memoárové, která je v naší knihovně, Jan Fuchs natočil několik rozhovorů s pamětníky, které jsme dali přepsat, začala se připravovat tabulka o vývoji a placení koncesionářských poplatků. V březnu již byly excerptovány týdeníky od r. 1923, získali jsme Dějiny vědy a techniky (část věnována rozhlasové technice), pokoušeli jsme se najít protokol z kokařinské konference, opakovali jsme výzvu k pamětníkům na intranetu. Eva Ješutová na každé Programové radě žádala o podklady za jednotlivé oblasti rozhlasového vysílání. V archivu, badatelně, knihovně se soustavně dohledávaly materiály, o které žádali autoři.

V dubnu pořádalo Sdružení pro rozhlasovou tvorbu spolu s FSV UK „jarní seminář“ o rozhlasové historii, na kterém vystoupili z našeho tvůrčího týmu Josef Maršík, Jiří Hraše, František Hrdlička, Eva Ješutová a Jaroslava Nováková (ještě jsme stihli pro Prix Bohemia Radio 2002 připravit z příspěvků sborníček).

Na další schůzce v srpnu 2002 po posouzení situace v přípravě publikace k 80. výročí rozhlasového vysílání bylo dohodnuto, že je v první řadě třeba dokončit její KNIŽNÍ PODOBU. Bylo rozhodnuto o formátu knihy; 100 stran počítáno pro fotografie, rejstříky, přehledy, tabulky (např. přehled užívaných log, tabulka koncesionářských poplatků, přehled ředitelů atp.), pro regiony bude vyhrazen stejný rozsah jako pro kapitoly. **Termín k odevzdání prvních verzí kapitol byl stanoven na 30. září 2002.** Autoři měli možnost své dovolené strávit psaním rozhlasové historie, což také udělali.

V září jsme se dohadovali na počtech stránek, jež budou vymezeny jednotlivým kapitolám (stránka 31 řádek a 66 úderů, Word, typ písma Times New Roman). Byly upřesněny takto: dr. Maršík 180–200, MgA. Hraše do 130, dr. F. Hrdlička do 90, Mgr. Ješutová 120–130, dr. Běhal do 130, M. Rykl do 130, dr. Bouček, Mgr. Hubička do 180, dr. Moravec do 180.

Mezitím ještě většina autorů vystoupila na semináři SRT na Prix Bohemia Radio 2002 se zajímavými případy ze svých kapitol. Texty byly publikovány ve Světě rozhlasu č. 8. Seminář především ukázal, jak rozdílně se na některou událost mohou dívat pamětníci. V té době jsme pochopili, že nebude možné, aby jeden „redaktor“ upra-

vil kapitoly tak, aby působily jednotným dojmem jakoby byly psány jedním autorem.

Na říjnovém jednání ohlásili E. Ješutová, Z. Bouček – J. Hubička, F. Hrdlička a J. Maršík, že mají hotovou první verzi kapitol. Radost byla velká... leč! texty si měli přečíst všichni a připravit si připomínky, ve kterých by nikdo nikoho nešetřil. První verze textů byla předložena i ze všech regionů. V tomto stadiu jsme začali mít pocit, že si můžeme troufnout na velké množství tabulek, přehledů, grafů, např. názvy rozhlasové instituce a její charakter, seznam ředitelů, organizace redakčních a programových pracovišť v jejich vývoji (odbor, oddělení, redakce, pracovník pověřený něčím, rozhlas, později HR a stanice–redakce), postupný nárůst stanic, ev. s rozsahem vysílání celkem, příp. vlastního, seznam a doba vycházení specializovaných rozhlasových časopisů, nejvýznačnější tvůrčí osobnosti Rj-ČsRo-ČRo (Ondříčkovci, Charvátová, Řepková, Zíb, Očadlík...) v programu, seznam a proměny vysílačů, pořady, které se staly pojmem, periodika rozhlasová a o rozhlasu (možná u seznamu literatury), seznam interpretačních těles a skupin (hudebních a slovesných) tj. včetně hereckého sboru, dětských souborů apod., vzdělávací cykly a Rozhlasové univerzity, pravidelně vysílané pořady a cykly pro děti a mládež (od kdy do kdy, vývoj), vývoj koncesionářů a rozhlasových poplatků, ceny a náklady na pořízení krystalky a přijímače, proměny programové skladby, ev. posuny poměrů mezi uměleckým slovem, publicistikou, hudbou, servisem, proměny poměru mezi hudebními druhy (vážná, populární, lehká), přehled a vývoj log rozhlasové instituce... Co z těchto záměrů se podařilo, zjistíte z publikace „**Od mikrofonu k posluchačům**“.

Na této schůzce byl také přijat (ne příliš nadšeně!) můj návrh, aby celý autorský kolektiv společně odjel na dvoudenní zasedání mimo Prahu, kde by v soustředěné diskusi projednal veškeré doposud připravené texty. Společně zasedání zhodnotila Eva Ješutová, vedoucí celého projektu.

Proč jsme jeli na Žďán?

Práce na rozhlasové historii pokračovala solidním tempem, blížila se do závěrečné fáze, první verze textů jednotlivých kapitol byly z větší či menší části hotovy. Při vytížení autorů bylo však stále obtížnější najít termín společné schůzky, na níž by se vyřešila řada nezbytností. A když už se vhodný termín pracně našel, zafungoval naplno zákon schválnosti – bez ustání drncely telefony, chodili neohlášení návštěvníci... neustále jsme byli vytrhováni ze soustředění. V takových podmínkách se mnoho vyřešit nedalo. A tak jsme po delší diskusi akceptovali návrh dr. Kolářové uspořádat společně výjezdní zasedání, na kterém v klidu a nerušeně budeme moci probrat vše potřebné ke zdárnému dokončení práce. Ne všichni byli od počátku stoprocentně přesvědčeni o nutnosti tohoto „podniku“, kterému museli navíc obětovat část dalšího z víkendů. Nakonec jsme se dohodli, že výjezdní zasedání uspořádáme na Žďáně (kde se konají i akce SRT) poslední listopadový týden v pátek a sobotu. Místo konání nebylo zvoleno náhodně – blízko Prahy, ale zcela odtržené od „civilizace“, navíc v pozdním sychravém podzimu, takže ani příroda neláká k procházkám. Tudiž místo přímo předurčené k pilné práci.

V týdenním předstihu jsme dostali k posouzení hotové části všech kapitol a v pátek 28. listopadu ve 14.00 hodin jsme vyrazili. Po příjezdu jsme se vrhli do práce. Jako první přišly na řadu formální a stylistické náležitosti, otázky transkripce cizích slov (jména, technické termíny) a pravidla pro konečnou úpravu textu, diskutovalo se o přílohách. A pak už tu byly texty jednotlivých kapitol. Autorský kolektiv a ostatní členové „historické komise“ byli vlastně prvními čtenáři a současně mnohdy i velmi tvrdými kritiky. Diskutovalo se nad každou kapitolou, krátké úvodní slovo měl autor, po něm jednotliví členové mohli uplatnit konkrétní věcné připomínky a námítky, pří-

padně návrhy na doplnění či naopak vypuštění některých pasáží textu. Nutno říci, že diskuse probíhala korektně, všechny připomínky byly vedeny snahou pomoci společnému dílu, aby jako celek bylo co možná nejlepší. Nezapomínejte, že pohled ostatních v mnoha případech umožnil autorovi získat nový náhled na problém, jindy pomohl s neobratnou či nepřilíživou formulací. Texty jiných kapitol také posloužily jako inspirace pro text vlastní. Po půlnoci již zbyly síly jen na výběr fotografií.

I přes počáteční pochybnosti o významu a úspěchu výjezdního zasedání na jeho konci všichni zúčastnění konstatovali, že bylo velice prospěšné a přínosné jak pro práci jako celek, tak i pro jednotlivé autory. Vyjasnily se formální náležitosti, upřesnil harmonogram, bylo rozhodnuto o přílohách, rozdělily se další úkoly, předběžně byly vybrány fotografie k textům i na přední a zadní stranu obálky. A především z množství návrhů na název publikace byly vybrány tři, které autorský kolektiv považoval za nejvýstižnější: Od mikrofonu k posluchačům, Rozhlas v proudech doby, Rozhlas v proměnách času.

Na Žďáně jsme také zjistili, jak se někteří autoři roze-psali... a došlo k nejhoršímu: bylo třeba krátit a krátit. Rozsah kapitoly J. Hubičky a Z. Boučka byl dvojnásobný, J. Hraše měl text dešeti nejméně o třetinu, krácení se bránil i ostatní. Tento čas byl pro nás všechny velmi nepříjemný. (Dokonce i kamarád Hraše na mě 14 dní vrčel a prohlásil, že z kapitoly zůstal „ementál“). Všichni shodně tvrdili, že už více krátit nemohou. Nakonec se ukázalo, že většina kapitol dostala sevřenější a věcnější podobu.

Na prosincové schůzce jsme se sjednotili na názvu **Od mikrofonu k posluchačům** s podtitulem: „Z osmi desetiletí českého rozhlasu“. Na doporučení Úseku komunikace jsme oslovili agenturu Men on the Moon, konkrétně Markétu Pikalovou, zda by se ujala grafické přípravy a tisku. Art director Jiří Kubík vytvořil návrh obálky a náhled jedné kapitoly (III. kapitola J. Hrašeho) – podle tohoto náhledu byly upřesněny počty stran pro jednotlivé autory.

V lednu se pokračovalo ve velkém koprování textů pro autory, pro oponenty. Bohužel stále ještě nebyly dokončeny kapitoly VI. (vážné onemocnění autora) a IX. (velké pracovní zatížení autora). Stále se objevovaly nové návrhy: bylo třeba doplnit text o Concertino Praga, Concerto Bohemia, SOČR atd., autoři museli sjednocovat úvody a resumé kapitol...

První verzi textů jsme předali vedení stanic se žádostí o připomínky a doplňky.

Texty jsme předali i předsedovi Rady ČRo dr. Seemannovi, který své připomínky precizně zformuloval na 6 stranách. Seriozní doplňky přišly od P. Káchy z ČRo 2, V. Baka z Plzně, M. Krupičky; šéfredaktor ČRo 1 se s námi dohodl, že se bude věnovat IX. kapitole, pro jejíhož autora připravil obsažný materiál a text kapitoly konzultoval. Ostatní neměli závažnější připomínky. Všechny poznámky, rady a doporučení jsme s autory projednali na druhém pracovním setkání na Žďáně v lednu.

Koncem února vyvrcholily neshody o rozsahu kapitol – až se o nich dozvěděl generální ředitel ČRo. Rozhodl, že publikace může mít o 200 stran více, tj. 700 stran. Pro nás to ovšem znamenalo, redakčně zpracovat o 200 stran textu více (což je rozsah jedné knihy), udělat o to více korektur. Na redakčních úpravách s námi začal spolupracovat dr. Milan Pokorný. Stále ještě nebyly dopsány kapitoly VI. a IX. Na dopsání VI. kapitoly se částečně podíleli i někteří z ostatních autorů. Usilovně se pracovalo na tabulkách a přehledech. Za těchto okolností bylo zřejmé, že květnový termín vydání lze těžko stihnout.

Na chuti do práce a náladě nám nepřívaly připomínky typu: když nemá rozhlas na profesionální tým historiků, který by se této problematice věnoval, bylo by lepší publikaci nevydávat apod., které v této fázi zaznívaly od těch kolegů, kteří – ač vyzváni – se nepodíleli na přípravě pod-

kladů za svůj úsek činnosti. Na druhé straně nás potěšil kolega Martin Vojtíšek, kterému se podařilo získat sponzorský dar od Citibank ve výši 150 000 Kč.

V dubnu jsme začali s korekturami a skončili s nimi v červenci. Oproti původnímu předpokladu dvou kol korektur bylo třeba znovu celý text přečíst a stále se objevující chyby opravovat celkem 8x (z toho 2x už jen kontrola předchozích oprav). Kdo nedělal rejstříky u takto rozsáhlé knihy, neuvěří, že jejich zpracování trvalo 14 dnů (dohledávala se špatně napsaná jména, chyběla jména a křestní jména...). To už jsme zde zůstávali o sobotách a nedělích a občas i do půlnoci (míním Evu Ješutovou, Marcelu Benešovou, Šárku Friedlovou, Jaroslava Novákovou a Jiřího Hubičku).

V agentuře Men on the Moon byli po celou dobu všichni velmi vstřícní, ale složitý text (grafické dělení, petity, fotografie) dal Robertovi Tondlovi „zabrat“ víc, než očekával. Nejsm si jista, že na tuto práci bude rád vzpomínat.

Považuji za nutné zmínit, že pracovníci APF plnili souběžně i všechny úkoly související s 80. výročím rozhlasu: vyhledávaly se texty a předměty na výstavu, projevil se podstatně zvýšený zájem redaktorů o archivní nahrávky, pořady, dokonce jsme pro vysílání dali redaktorům k dispozici ještě nekorigované texty kapitol.

Výzva k posluchačům o pomoc při doplňování historických materiálů a předmětů se setkala až s dojemnou odezvou. Přicházeli především starší posluchači, kteří přinášeli historické koncerty, dokumenty týkající se rozhlasového vysílání, knihy, fotografie, dokonce i krystalku a radiopřijímače, poštou přicházela vyznání rozhlasu, který je mnohdy pro posluchače jejich jediným společníkem. Nebylo prakticky dne, kdy by některý z posluchačů nepřišel. Pochopitelně očekával, že s ním pohovoříme a vyslechneme jej. Mnohdy to bylo časově náročné. Díky tomu se rozrostl náš rozhlasový archiv. Získali jsme fotografie, z nichž jednu použil Úsek komunikace jako ústřední motiv pro všechny propagační materiály k výročí, další od p. Seidla, zdobí titulní stránku publikace.

Mohla bych ještě popsat mnoho stran a uvést řadu příhod, vyjmenovat další kolegy, kteří někdy rádi, jindy méně, nám poskytli třeba i stránkovou informaci. Chtěla jsem však jen přiblížit podmínky a rozsah činností, které souvisely se vznikem jedné publikace. Navázali jsme spoustu kontaktů a věříme, že i do budoucna nám budou užitečné.

Velké a upřímné poděkování patří generálnímu řediteli Václavu Kasíkovi za udělení grantů a mimořádnou podporu naší práce, stejně tak i předsedovi Rady ČRo Richardu Seemannovi, který projekt považoval od samého začátku za přínosný a užitečný.

Věra Heroldová-Štovičková

vzpomíná s Janem Fuchsem na Milana Weinera, na populární písničky s telefonem, na své kolegy z redakce mezinárodního života a na poměry kolem „pražského jara“ v šedesátých letech v naší republice i ve světě

(přepis natočeného rozhovoru z roku 2002)

J. F.: Provdaná Heroldová, rád bych si s Tebou zavzpomínal na Milana Weinera! Mladí žurnalisté o něm nevědí nic nebo málo a my jsme měli to štěstí, že jsme s ním mohli spolupracovat, a také tu smůlu, že jsme zažili jeho předčasný sklon.

V. Š.: V tom byla ta smůla, že Milan zemřel na samém začátku normalizace a všechny ty další události dvaceti leté, které se na nás valily, zastíraly vzpomínku na hrdiny a já neváhám říct v tomto případě, že Milan patřil mezi hrdiny, a těch 20 let překrylo. Milan přišel do redakce – myslím 4 až 5 let před rokem 1968. Měl za sebou velice pohnutou historii, protože on byl novinářem, zpravodajem v Číně v době, kdy k jeho velké smůle, tam byl velvyslancem bratr Rudolfa Slánského – Ri-

chard. Když v Praze padnul Rudolf Slánský, tak samozřejmě musel být potrestán a odvolán jeho bratr Richard. Tím pádem byl v podezření každý, kdo se vyskytoval kolem Richarda a byl-li to navíc (jako Milan) Žid, tak už jeho osud sionisty byl zpečetěn. Takže první Weinerův životní neúspěch byl zcela mimo jeho příčinu, protože on to odnesl proto, že byl v blízkosti. Pak postupně z hlubokého propadliště se vypracoval na nějaké ministerstvo, kde měl na starosti propagaci potravin nebo něco takového a odtamtud šťastným řízením osudu přišel do rozhlasu. Šťastné řízení osudu to bylo pro něho, ale ještě víc pro rozhlas. Protože zahraniční rubrika v té době byla sbírkou zajímavých individualit, které mezi sebou vedly drobné poziční války

Neodpustím si v závěru vyslovit obavu: v archivu jsme našli prakticky vše potřebné z dob minulých; nejméně materiálů bylo však k dispozici od okamžiku od vzniku Českého rozhlasu. Vyzýváme všechny pracovníky redakcí, stanic a pracovišť, aby soustavně předávali do archivu materiály, které dokumentují podobu a vývoj jejich útvarů a jejich programu (jak ostatně ukládá skartační řád ČRo). Nikomu z nás by nemělo být jedno, z čeho se bude zpracovávat historie v příštím období!

Nabízíme také stránky Světa rozhlasu, a to nejen stanicím, ale i redakcím či určitému úseku rozhlasové práce k zachycení vývoje od r. 1989. Pokud této možnosti publikace údajů a dat z novodobé historie nevyužijí, může se stát, že po nás nezůstane skoro nic...

Pokud by došlo k dalšímu doplňování publikace a její přenesení na internet, čekala by všechny ještě spousta práce...

Atmosféru dvouleté práce postihl režisér Jiří Hraše takto:

„Příznějme si, že to nebylo docela lehké pro obě strany. Myslím tím autorský kolektiv a jeho dvě náčelnice, z nichž jedna vedla tvůrčí práci a druhá provozně-organizační průběh (občas si odskočila k práci redakční). Tvářily se na nás sice velmi vlídně, ale v nejméně očekávanou chvíli vytáhly nějaký hořící dílčí termín, přidružený úkol nebo další konzultační poradu. Nenáviděli jsme je se vši upřímností. Za tím poháněním a uhaňením posléze začaly narůstat stránky a v obrysech jsme začínali tušit kapitoly. To byly chvíle pro oddych. To jsme si mysleli my. Ale právě naopak naše otrokářky přitvrdily, zpřísněly a chtěly po nás zvýšený výkon. Závěrečné týdny práce probíhaly až v dramatickém napětí. A když šel rukopis do tiskárny, když se objevil první signální výtisk a když byla kniha pokřtěna, napětí, nesvoboda a únava začaly polevovat. Je to za námi a vše je dopuštěno.“

Děkuji Jiřímu za upřímnost. Hned zítra jej požádám o článek do Světa rozhlasu.

Slavnostní křest publikace „Od mikrofonu k posluchačům“ se uskutečnil 19. srpna 2003 ve 13.00 hod. v Českém rozhlase v Praze, za přítomnosti generálního ředitele Českého rozhlasu ing. Václava Kasíka, předsedy rady ČRo dr. Richarda Seemanna, sponzorů, autorů a dalších hostů...

Zájemci z řad pracovníků si mohou knihu zakoupit v knihovně ČRo za 350 Kč, ostatní v prodejné Radioservisu, taktéž v budově na Vinohradské za 450 Kč.

- o vysílací čas apod., ale nebyl to tým. To byl skutečně ježek s mnoha drobnými ostny neschopný akce a navednou přišel do redakce Weiner a zmapoval si situaci a začal pracovat na kolektivu.
- J. F.: Ty jsi byla v té době v Praze nebo venku?
- V. Š.: Já v době, kdy přišel Milan, jsem byla v Praze a v redakci byla řada zajímavých lidí – např. Karel Jezdinský, Jirka Dienstbier, Luboš Dobrovský, Karel Kyncl, Honza Petránek a Jiří Frodl a já. A Laco Porjes?
- J. F.: Ale tam bylo ještě jedno jméno – Dušan Ruppeldt.
- V. Š.: Samozřejmě, jak jsem mohla zrovna Dušana vynechat! A Ludvík Čermák. Tam už to bylo trochu složitější, protože Čermák koketoval s myšlenkou, která se o mnoho let později stala realitou, a sice proudové vysílání. On se neustále pokoušel někoho přesvědčit, že by rozhlasová stanice měla hrát a vstupovat a hrát a vstupovat. V tehdejší době nemohl s tím...
- J. F.: ...ale byl to průkopník.
- V. Š.: Ano, byl to průkopník. A on neustále odbíhal od té zahraniční politiky ke své muzice a jiným angažmá v rozhlase, protože jeho bavilo mnoho věcí v rozhlase a já se obávám, že nejméně ta zahraniční politika. Takže na Ludvíka jsem zapomněla – to nebylo tak těžké. Ale Ruppeldt to byla velkolepá postava.
- J. F.: Když se podíváme na Weinerja z jeho hlediska – do-lů, jak to bylo nad ním? Jakou roli v tom sehráli Jirka Kmoch a Hanuš Orlický, šéfredaktor a zástupce šéfredaktora zpravodajství? Drželi tomu palec?
- V. Š.: Já si dokonce myslím, že Kmoch měl určitý podíl na příchodu Weinerja a v každém případě ho nesmírně vítal a od první chvíle to bylo jasné spojení. Protože Kmoch sám byl představitelem liberálního proudu v tehdejší režimu a Weinerovi bylo jasné, že nepřišel do rozhlasu, aby byl konformní. Takže ti si padli do oka od první chvíle a kromě toho, když Kmoch pochopil, jakou redakci z toho – z té sbírky individualit Weiner buduje, tak mu ohromně držel palce a pomáhal. Tady se rodil kolektiv, který měl sehrát historickou úlohu v rozhlase. To bylo dílo Weinerja. To si musíš představit. Např. on přišel s tím, že budeme vysílat „Jednadvacítku“ – komentované zpravodajství. My jsme se všichni tvářili dost kysele, protože to znamenalo prodloužit pracovní dobu do „nevidím“, a Weiner věděl, že když nám to nařídí, tak ten pořad bude k ničemu. Ta jeho nezměrná trpělivost! Kolikrát, když viděl, že odchází domů, mi řekl, že máme stejnou cestu, tak já tě doprovodím, což nebyla galantnost, ale příležitost, mi po stě vysvětlit, jak to bude báječné, když tu Jednadvacítku budeme dělat. A takhle pracoval postupně na všech lidech.
- J. F.: On měl vizi a za tou vizí šel. Konečně já jako režisér pohádek jsem se dostal do jeho blízkosti proto, že si mě vyhlídl. A pracoval přesně tímto způsobem. Pozval mě k nezávaznému rozhovoru, vytáhl si mne třeba od oběda a já jsem začal s vámi dělat Písničky s telefonem, ale to je jiné téma, ke kterému se vrátíme později. Weiner toto rozhodně uměl, on také měl obrovský přehled o domácím zpravodajství a navázal kontakt s lidmi, jejichž jména jsem si zapsal: Otka Bednářová, Jeroným Janíček, Sláva Volný, Čestmír Pražák, Ruda Zeman, Karel Tejkal, Ondra Neff.
- V. Š.: Ano, Ondra Neff byl tenkrát u nás elémem, to byli u nás dva elévy vydaření, tak vydaření, že jsem už takové nikdy nepotkala. Ondra Neff a Táňa Hoffmannová, dnešní velká redaktorka izraelského rozhlasu.
- J. F.: Jenže ona ta Táňa Hoffmannová se jmenovala jinak – Štěpánková. Ta Táňa emigrovala vlastně...
- V. Š.: Rodiče Táni emigrovali a Táňa mnohem později za nimi.
- J. F.: Já jsem od ní dostal takový smutný dopis, ve kterém mi psala, že šla za svou vírou a s velkými nadějemi do státu Izrael a že se tam setkala s militaristickým režimem. Ty jsi odborník na tyto otázky, byl to subjektivní dojem nebo...
- V. Š.: Nebyl pro člověka, který tam šel z čistého idealismu, to byl případ Táni: to byl pro ni otřes, neboť stát, který je v permanentním ohrožení je permanentně připraven bojovat.
- J. F.: Věřo, já jsem se s tvým jménem sešel poprvé jako posluchač rozhlasu nebo rozhlasový člověk, když jsi se snažila změnit pohled české veřejnosti na izraelsko-palestinský konflikt.
- V. Š.: Ano, já jsem za to byla velice bita.
- J. F.: Tak, jak to bylo předtím? Palestina byla jako naše a Izrael byl proti nám.
- V. Š.: Ne, my jsme původně podporovali Izrael, který jsme pomáhali vyzbrojit a pomáhali jsme dokonce s výcvikem armády. Jak se poměry po Únoru otočily, Sovětský svaz začal podporovat Araby, my jsme se samozřejmě přiklonili a postupně jsme zaujali naprosto militantní postoj k Izraeli. Takže posléze jsme přejali naprosto arabské stanovisko: Izrael nepřítel, Izrael kapitalismus, Izrael militarismus. Prostě všechny -ismy se soustředily na Izrael.
- J. F.: Pokud si dobře pamatuji, tak přišla Štovičková a řekla, že to tak není.
- V. Š.: Já jsem tehdy byla v několika arabských zemích a pak jsem se dostala do Izraele a dostala příležitost promluvit na Haifské univerzitě a samozřejmě že řeč byla o arabsko-izraelském vztahu. Já jsem tam mimo jiné řekla, že jsem v arabských zemích poznala řadu Arabů, kteří si přejí žít v míru s Izraelem a že tedy by obě strany měly zapomenout na ten absolutní obraz nepřítel a hledat to, co je spojuje. Takže část militantních studentů mě vypískala. Z Izraele jsem pak odjela do Egypta, kde jsem si tohle vlastně zopakovala a vysvětlovala, že znám mnoho Izraelců, kteří si přejí žít v míru s Araby, a že tedy Arabové by měli upustit od absolutně negativního obrazu. Radikální část mě vypískala a velvyslanectví to na mě prásklo a já jsem to v Praze pěkně schytala.
- J. F.: Schytala a tím jsi začala zajímat „stranu a vládu“, protože co já vím, tak to kádrování zahraničních novinářů, tedy novinářů vyslaných do zahraničí bylo velmi přísné, jinými slovy bez souhlasu strany a vlády se nikdo nedostal ven.
- V. Š.: A pokud se dostal ven, tak si měl myslet, co si měl myslet a neměl myslet na vlastní hlavu. Tak jsem byla poučena po návratu.
- J. F.: Asi tak, ale ty jsi myslela...
- V. Š.: ...já myslela na ty slušné lidi ve velkých počtech na obou stranách, prostě jsem odmítala zapřít, že tam jsou.
- J. F.: Ta oficiální politika je ovšem přímočařejší, něco je černé, něco je bílé. Žádné štráčky se nepřipouštějí.
- V. Š.: Takže když jsem byla vylučována ze Svazu novinářů po invazi sovětské, tak normalizační šéf, Ivan Skála – pamatuješ?
- J. F.: Jistě....
- V. Š.: Tak Ivan Skála se nechal pozvat na to zasedání, kde jsem byla vylučována ze Svazu novinářů, a řekl mi mimo jiné, že jsem se provinila jako bílá Židovka, protože: člověk má tu smůlu, že když se člověk Židem narodí, tak s tím nemůže nic dělat; ale když někdo není Židem, a přesto hájí židovskou kauzu, pak je to vina a je dlužno takového člověka zbavit vlivu na veřejnost mimo jiné tím, že ho vyloučíme ze Svazu novinářů. Tečka!
- J. F.: Nebyl to tak velký problém, protože i kdybys byla členem Svazu novinářů, tak by ti to neusnadnilo...
- V. Š.: Jistě, ale získala jsem jeden z čestných titulů – bílé Židovky, a to je pojem, který jsem do té doby neznala.

- J. F.: Tak u koho se zastavíme? U Karla Kyncla. To byl člověk, který byl s rozhlasem spjat po celý život, protože už jako dítě...
- V. Š.: ...on byl Dismanče.
- J. F.: ...Dismančata byla taková pestrá všehochuť, tam byli lidé, které spojovalo v dospělosti to, že byli velice ambiciózní, velice průrazní, velice praktičtí, velice talentovaní. Například takovou čtveřici mohli tvořit: Karel Kyncl, Honza Zelenka – pozdější ředitel Československé televize, absolvent dirigentské konzervatoře, Pavel Kohout, Ludvík Čermák. Byli to lidé, kteří byli vidět a ocitli se – v potřebě se nějak realizovat – na různých pólech politického spektra.
- V. Š.: Karel začínal v Armádním rozhlasu, no, někde začít musel a jakmile byla šance, přehoupl se k nám. Protože na rozdíl od Čermáka, který neviděl smysl ve studiu zahraniční politiky, tak Kyncl byl orientován tímto způsobem. On skutečně měl hluboký zájem o mezinárodní vztahy a celý život to studoval a nežil z nějakých povrchných vědomostí. A protože měl velký talent (jak vyjadřovací, ale i výborně psal), tak nepochybně za všech okolností na sebe upoutal pozornost.
- J. F.: Víím, že s odjezdem Karla Kyncla do Spojených států to nebylo tak jednoduché. On měl 2 měsíce sbalené kufry a chybělo mu požehnání ÚV KSČ, aby vycestovat směl a říkalo se – a to mně prosím potvrď – že akreditovaný novinář musel mít souhlas té protější strany.
- V. Š.: Ano, musel něco na ten způsob mít: agreement u těch velmocí, samozřejmě. Když jsem já jela do Afriky, tak se nikdo neptal.
- J. F.: Týkalo se to USA, Velké Británie, Francie a nepochybně Německa. U koho se teď zastavíme. Ti déle sloužící u Weinaera byli Štovičková, Kyncl, Dientsbier, Jezdinský (byl podstatně mladší).
- V. Š.: Jirka Dientsbier byl o 5 až 7 let mladší než já...
- J. F.: On je 32. ročník...
- V. Š.: ...V tom případě je jenom o 2 roky, Jezdinský byl mladší, on se nikdy nekompromitoval, on se se stranou ani palečkem nenamočil...
- J. F.: Dientsbier je 37. ročník...
- V. Š.: Tak vidíš, Jezdinský byl o něco mladší než Dientsbier, on byl vždycky vypjatá individualita, on v té době např. tvrdil, že je muslim, dokonce byly řeči, že byl imámem v nějaké pražské mešitě, víc na tom bylo pověstí, on rád se dělal zajímavý. Jezda byl mimořádně vybavený jazyky, on si dokonce obstaral – Weiner mu samozřejmě velice rád pomohl – nechal si postavit Lambda – to bylo obrovské rádio (technické), na kterém se daly chytit všechny možné stanice. Karel když měl „jedenadvacítku“, už ve 4 hod. si sedl k té Lambdě a vybíral si zprávy ze všech možných stanic, protože on rozuměl velmi dobře mluvené řeči, tak byl dobře jazykově vybaven.
- J. F.: Cizí řeč člověk vlastně umí až když si může telefonovat. Je to řeč bez posunků.
- V. Š.: Jezdinský byl velký kritik všeho, co by ho mohlo kompromitovat se stranou, on dával najevo velkou kritičnost i proti reformním komunistům, uprostřed invaze – toho šíleného týdne, když jsme každý vysílali z nějaké té vysílačky – Karel oznámil ze své vysílačky, že právě teď vstupuje do strany. Když se strana brání Rusům, tak on vstupuje do strany. To bylo skutečně dojemné. Karel musel být mezi prvními, který musel odejít. Odešel do Ameriky, nejdřív jako zpravodaj a pak se uchytil v Hlasu Ameriky. Ještě se po převratu několikrát vrátil, ale pak brzy zemřel.
- J. F.: On snad byl zpravodajcem v Jugoslávii?
- V. Š.: ...tam začínal. To snad byla jeho první žena, která přišla v opáncích do redakce, a odjeli spolu do Jugoslávie. To už je tak dávno, že tady už mám trochu rozostřené vzpomínky, ale Karel tam nebyl dlouho.
- J. F.: Já si vzpomínám na tu dívku, protože on se s ní dostal za hranice ne proto, aby ji miloval, ale proto, že bylo důvěryhodné, že ho následuje žena. Ona tam pak zůstala sama.
- Potom jsem ji objevil jako žurnalistku u nějakých nepodstatných novin.
- V. Š.: Mně se to její jméno vykouřilo z hlavy. Ale ta mise v Jugoslávii nebyla příliš úspěšná a bohužel už nevím proč. Jestli redakce nebyla spokojená s Karlem nebo Karel nespokojený s redakcí nebo Karel nespokojený s Jugoslávii. Prostě ta mise skončila, pobyt byl kratší, ta mise prostě nebyla úspěšná.
- J. F.: Než se dostanu k tomu svému cíli – Písníčky s telefonem – tak bych chtěl odbočit k Jirkovi Dientsbierovi, na kterém mě zaujala jedna věc, která je málo známá, která by ho v očích jeho nepřátel udělala nějak sympatičtější. On byl v USA na začátku normalizace a z Prahy dostal depeši: Zůstaň tam nebo tě tady zavřou. A on na to měl odpovědět: Právě proto se musím vrátit.
- V. Š.: ...je zvláštní, že tuto historku neznám, protože v té době jsem s Jirkou byla ve velmi úzkém vztahu, ale fakt je, že se vrátit chtěl, nemusel se vrátit, ale přestal by být ve službách rozhlasu. My jsme nebyli ještě vyhozeni, ale byli jsme vykázáni.
- J. F.: Rozhlas je fabrika a tak není možné vyměnit celý ansámbl. Jinými slovy každý měl ortel napsaný, byl daný a byl takový pořadník, kdo a kdy opustí to které místo nebo bude přesunut, aby mohl zapracovat toho následovníka. Pracovali metodou, kterou bych také rád zachoval pro budoucí: oni dávali trošku naděje, aby si zabezpečili alespoň částečnou loajalitu. Když režisérovi řekli: „Když budeš hodný a budeš pro nás dělat, budeme uvažovat, zda ten verdikt o tvém odchodu je nezbytný nebo není.“
- V. Š.: Tak tohle v zahraniční rubrice nebylo. My jsme byli tak evidentní viníci, že se s námi nemazlili. My jsme se potom týdnů odporu nějak vrátili do redakce, tam jsme našli vykradený sejf, zmizely flašky a písníčky, které přivezl Luboš Dobrovský z Moskvy. Našli jsme provrtaené stěny kulkami a strašný nepořádek. Tak jsme to dali trošku dohromady, začali jsme pracovat, ale bylo to všechno velmi nejisté a postupně nám řekli, abychom už nechodili do vysílání. Byla to salámová technika, ale šlo to velmi rychle. Pak jsem dostala dopis, že mé další docházení do rozhlasu je nežádoucí a abych počkala doma na výsledek.
- J. F.: A byl v té době vedoucím zahraniční rubriky Čestmír Suchý ...
- V. Š.: Ten tam chvíli zůstal, ale mám pocit, že tam něco technicky zabezpečoval a pak šel do směny. Ale já to nevím jistě, nakonec ho vyhodili stejně. Fakt je, že když se Jirka vracel, tak jsme neměli ještě tu pravou výpověď. Ale už jsme nesměli chodit do rozhlasu, dokonce jsem dostala dopis, abych se nepokoušela do rozhlasu chodit, že bych mohla být vyvedena – to mi napsalo kádrové oddělení. Já jsem byla s Jirkou v cílém styku, protože Jirka měl problém – v Americe se jim narodil Jiříček – a neměli kde bydlet. Jedni mý známí se rozhodli v té době emigrovat, já jsem dohodla, že emigruji polichu a neodhlásí ten byt, a já jsem z letiště do toho bytu odvezla Dientsbierovy. Bydleli v něm s pomocí boží půl roku, možná i déle, než se to provalilo, jak to je, a oni si mezitím stačili sehnat střechu nad hlavou. Víím, že Jirka se vracel dobrovolně.
- J. F.: ...Vracel se do situace, která pro něj bude nepříjemná, a to věděl. Tomu katovi položil hlavu na špalek.
- V. Š.: Narozdíl od Karla Kyncla, kterého normalizace zastihla u Šíka, mluví se o tom, že Šík se pokusí založit exilovou vládu, a Karel tam byl u něho, a teprve když se ukázala nereálnost těchto plánů, tak se Karel přesunul do Anglie.

- J. F.: My jsme byli vždycky tak trochu na chvostu toho, oč usilovali velmocí. Tukla jsi trochu na to. Myslím to tak, že my jsme mohli mít exilovou vládu, když se to mocnostem hodilo a když se to mocnostem nehodilo – jako po roce 1968 – tak jsme exilovou vládu neměli.
- V. Š.: Tak bych si netroufla vynášet soudy, protože tady mezitím byl učiněn pokus (který byl z počátku myšlen vážně), že se pokusíme přežít ruskou invazi a navázat tam, kde jsme skončili před invazí. Já jsem nepatřila mezi lidi, kteří tomu zcela věřili, dávala té staronové vládě určitou šanci, jako že to za pokus stojí. Strašně mě překvapilo a otevřelo mi to oči – do rozhlasu těsně po invazi přišel Zdeněk Mlynář; bylo to v „Jedničce“, v hudebním studiu, bylo tam narváno...
- J. F.: V té době byl tajemníkem přes všechno – přes obranu, přes bezpečnost, přes sdělovací prostředky, on táhnul tu mašinu.
- V. Š.: A Zdeněk Mlynář tam řekl, že všichni, kdo doufají, že se to tam dá udržet, tak jsou naivní, a všichni, kdo se domnívají, že se to dá vydržet během několika málo let, jsou nereální. Důsledky ruské okupace budou dlouhé, dlouholeté a těžké. A on že z toho vyvodil odchod ze všech funkcí. To byl pro mne tehdy skutečně otřes, protože jsem věděla, že Mlynář patří mezi nechyťřejší lidi na ÚV. Jestli on měl tento odhad, pak všichni ti Černíkové z vlády a všechny ty pokusy, je plácání do vody, které se bude utlumovat až se přejde do úplné normalizace. Což se stalo. Ale já myslím, že tehdy žádná z velmocí by žádnou exilovou vládu nebyla podpořila, protože všichni tiše doufali, že Rusové tady relativně slušnou vládu nechají, což se všichni mylili. Dnes si můžeme říkat – kdyby. Kdyby Rusové se nechovali tak tupě, hlupácky, tak to Československo si mohli zachovat ve sféře vlivu při mnohém chytřejším zacházení s lidmi. Oni podlehlí touze po pomstě a postavili do čela Československa lidi, kteří měli osobní zájem mstít se.
- J. F.: Mně to vrtá hlavou, zda to byl jen sovětský diktát, nebo jestli to byla úslužnost ze strany některých Čechů, kteří se chtěli zalíbit, kteří chtěli být premianti ve třídě, kteří chtěli být na výsluní...
- V. Š.: Já bych řekla že to bylo za prvé dílem kariéristů, jak jsi to charakterizoval, že jim přichází šance. Ale že jim pomáhali i lidi velice naivní, kteří stále doufali a domnívali se, že svým statečným nehlasováním pro určité svinstvo mužou něco zachránit a ovlivnit osud republiky. A těch naivních lidí bylo hodně. Já bych řekla, že v prvních dnech jsem sama mezi ně patřila, než mnou otřásl ten Mlynářův projev. Tady jsem pochopila, že není co zachraňovat, že osud této země byl už rozhodnut.
- J. F.: Na mě ten Mlynář při projevu působil stoprocentně věrohodně. On měl fantastický dar, že když něco řekl, tak jsi mu věřila, že to má podložený, že to není v té době známý politický tlučhuba, který na jakékoli téma dokázal půl hodiny mluvit. On věděl, co chce říct.
- V. Š.: On uměl analyzovat situaci, poznal, že předinvazní režim nelze obnovit. A to mu bylo jasné jako prvnímu. Snaha Svobody, Dubčeka, Černíka – to všechno bylo k ničemu.
- J. F.: Teď jsme u tématu, které mne velmi zajímá. Jak už jsem řekl, Milan Weiner si mě vybral jako režiséra Písniček s telefonem. Což bylo svým způsobem revolucí v rozhlase. Protože vedle toho režimu schvalovaných příspěvků (dopředu prodiskutovaných, několika stupni schvalovaných sítím HSTD – neboli tiskovým dozorem – tedy cenzurou) najednou se mohlo dostat něco ven na pusu toho, kdo to u toho mikrofonu řekl – to za prvé. Za druhé dal Weiner dohromady tým celého rozhlasového spektra, protože tam měli Otku Bednářovou, Janička, Volného i Pražáka (který se zabýval zemědělstvím), Rudu Zemana, Karla Tejkala přes sport a vytvořil z nich takový tým, který měl dostatečně velké zázemí v tom mimorozhlasovém světě. A třetí věc byla rázu technického: s Havlíčkem, který byl tehdy vedoucím Ústředního technického provozu, vymysleli krabičku, které se dnes říká vidlice (nevím proč), ta umožňuje zařadit do vysílání rozhovory po telefonu a má to dnes každé privátní rádio. Modulace, zvuk z telefonu se po drátech přenesl do směšovacího zařízení – do mixážního pultu a stává se součástí vysílání, okamžitě. Já jsem znal živé vysílání z pořadu Fronta na písničku nebo Sto krabic TOČRu, kde jsem měl možnost mezi písničkami živě mluvit, ale nebyly tam telefony. Já jsem zkušenost s živým vysíláním měl, proto asi mě Weiner přizval. Ale jak to na tebe zapůsobilo, že teď najednou jsi nenapsala příspěvek, který jsi si dala schvalovat, ale teď jsi ho mohla dát kolegovi jen zkontrolovat a najednou jsi šla do vysílání.
- V. Š.: Technicky se to odehrávalo tak, že jsme se sešli – vysílání mělo ad hoc složený tým, protože ne všichni, jak jsi říkal, tam seděli pořád, čili dnes vysíláme my čtyři, zítra vysíláte vy...
- J. F.: Dokonce byla určena osoba, které se dnes říká editor, to byl dominantní člověk, který za to vysílání ručil.
- V. Š.: Čili nějakou dobu před vysíláním jsme se sešli a každý přinesl své náměty komu zavolat. Protože vtíp toho pořadu byl v tom, že se mám koho na co zeptat.
- J. F.: Respektive, koho mohu svými otázkami dohnat do úzkých...
- V. Š.: ...nebo naopak posílit naši věc, protože... Teď jsi mi připomněl a vytanul mi krásný telefonát s Václavem Voskou. Ale krásný! On byl dojatý Pražským jarem, bylo vidět, že strženy, že se v něm probudila obrovská víra v budoucnost té země a to byl tak nádherný rozhovor, že posluchači ho poslouchali přímo s rozkoší. Byl to pozitivní telefonát. Na druhé straně vím, že někdo z mých kolegů zavolał synovi prezidenta Antonína Novotného, který měl tehdy snad nějaké fiktivní zaměstnání, za které bral peníze nebo něco takového, a ten kolega, který ho volal, tvrdě naléhal, ať vysvětlí... to byla pro nás první obrovská srážka se svobodou. Nemožno říct setkání, to byla srážka, my jsem na to nebyli zvyklí. Ať už jsem napsala jakýkoli komentář v době Pražského jara, tak ten štempl HSTD být musel...
- J. F.: ...nebo nebyl ten komentář.
- V. Š.: Tady najednou nešlo jen o odvahu: ono to neslo – a to jsme si tehdy tak docela neuvědomovali – pocit odpovědnosti za to, co děláme. Já ti povím historku, kde můj pocit odpovědnosti byl uspán: Kdysi, když jsem nastoupila do rozhlasu, tak tam pracoval Vladimír Veselý. To byl tehdy nóbl komentátor...
- J. F.: ...a trochu špion!
- V. Š.: To jsme nevěděli. On pak odjel do Německa jako zpravodaj a byl za svého pobytu v Československu zatčen, obviněn ze špionáže (zřejmě dubl-špionáže, ale to se tenkrát nevědělo) a byl umístěn na Pankráci. A vyprávělo se, že mu tam bylo dovoleno sepisovat paměti. Tento Vladimír se později dostal z vězení a vrátil se do Německa. A v této chvíli přijel do Prahy, aby – řekla bych – sklízěl plody své práce. A mě nenapadlo nic jiného (protože já ho poznala jako elévka, když on byl velkým redaktorem v rozhlase), než že jsem se odvážíla nabídnout, že ho zavolám a že se ho zeptám, jak to tenkrát bylo. A skutečně v rámci písniček proběhl velice hezký rozhovor, ve kterém se ukázalo, že Vladimír byl skutečně nespravedlivě pronásledovaný režimem. Hovor byl kladně hodnocen a já jsem se za několik dní s Vladimírem setkala. Pamatuji se na deštivý den, kdy jsme měli schůzku. On otevřel dvířka auta, já vklouzla k němu a okamžitě vybafla otázku. Protože od chvíle, kdy jsem zavěsila v Písničkách sluchátko, jsem měla pocit něčeho, co jsem neuměla definovat: Vladimíre, ty jsi přece nebyl špion?! A pak následovala strašně dlouhá pauza (byla to velmi sugestivní otázka)

- a posléze Vladimír pravil: Já se zítra vracím do Německa. A bylo po debatě. Takže tuto historku vyprávím proto, že tehdy si nikdo nebyl vědom té druhé poloviny svobody, že svoboda s sebou nese odpovědnost za to, co říkám, s kým mluvím, na co se ho ptám a že napřed musím mít informace a pak mohu teprve – s prominutím – se produkovat ve vysílání. Odpovědnost za každé slovo, které do toho rádia řeknu, je na mně. A to jsem si uvědomila teprve po tom tvrdém dopadu, já nemám Vladimírovi nic za zlé – už je dávno mrtvý – nikdy bych mu nelezla do svědomí, jestli měl nebo neměl dělat špionáž. Ale já to měla vědět. Já jsem mu tu otázku měla položit předtím a ne potom.
- J. F.: Pro Žurnalistu je přece výhodné, když ví, že někdo rozhoduje, zda příspěvek je vhodný, nebo není. Ten žurnalista pak nenese svou kůži na trh. Takhle se vezla spousta lidí, kteří si také říkali žurnalisté, a nebyli to lidé neschopní, byli to lidé docela šikovní, ale...
- V. Š.: V té době, o které mluvíme, jsem už dvacet let pracovala v rozhlasu. Po té dvacetileté zkušenosti se schvalovanými texty to byl pro mne, Weinerja a všechny kolegy zážitek. To bylo novum, se kterým jsme se museli vypořádat: A když nás byli nevyhodili, tak bychom se to byli naučili – být svobodnými žurnalisty. Ale oni nás pro jistotu vyhodili.
- J. F.: Ale Weiner – a tady se ten kruh uzavírá – si vybíral lidi, kteří si nesli předpoklady pro tento druh práce. On by těžko vzal někoho, kdo by pro toto nebyl disponován.
- V. Š.: Ano, máš pravdu. Teď si vybavuji jednu věc, která je pro Weinerja typická. V redakci byli dva lidé, kteří byli tzv. k ničemu. Chraň Bůh, nebyli to špatní lidé, byli charakterní, ale oni neměli ten tah na branku. Milan by nikoho nevyhodil. On jim oběma vyjednal místo jinde. Místo dobře placené, oni netratili finančně, jenom přešli na místa, kde jejich neiniciativnost nikomu neškodila. Naproti tomu se po studiích do redakce přihlásil mladý Jarda Jírů. Přišel, prezentoval se, Milan se s ním zavřel do místnosti, dlouho s ním hovořil a pak mu řekl tvrdé podmínky v zahraniční redakci. Jarda Jírů na ně kývnul a stal se jedním z velice platných členů. On je podstatou své povahy bojovník za to, o čem je přesvědčen, a není nikdy ochoten předstírat názory. On vždycky řekne to, co si myslí, dělal to vždycky a musím říct, že to dělá i v popřevratové době, on dělal nějakou dobu Dobré jitro na ČRo 2 – Praha a opět se jeho přímost setkala s nelibostí.
- J. F.: Ale jemu je to nějak jedno, mluvil jsem s ním, v něm není hořkost, v něm není smutek. Rozhlas se ubírá nějakou jinou cestou.
- V. Š.: Jarda má šťastnou buldočí povahu, zakousne se a jde. Já si ho vždycky vážila. A toho tenkrát Weiner objevil a to svědčí o tom, jakým byl obrovským znalcem lidí. On toho Jardu ohodnotil, zapojil do redakce a bylo vidět, že se nezmyšlil, ani trochu.
- J. F.: Naše debata by mohla pokračovat in infinitum, ovšem všeho do času, protože tě znám jako člověka, který se do minulosti vrací jen když musí – například teď, že když tě zpovídám – zajímalo by mě, na čem teď pracuješ?
- V. Š.: Já jsem z nezbytí na počátku normalizace dělala v Ústředních skladech. Abych se nezbláznila, tak mi přátelé půjčovali jména a já jsem se učila překládat – z angličtiny a francouzštiny. Vyučila jsem se to během normalizace a po převratu jsem se zčásti vrátila k publicistice. Přesto si základní notu překladatele zachovávám, protože mezitím jsem v tom našla zálibu. Upřímně řečeno, mám pořád plné ruce práce a toužím mít chvíli volného času. A kdybych ten volný čas měla, tak bych po něm přestala toužit.
- J. F.: Říká ti něco jméno dr. Karol Reif?
- V. Š.: Samozřejmě, byli jsme velcí kamarádi. My jsme spolu chodili na arabštinu.
- J. F.: ...vedoucí mezinárodního oddělení. On byl polyglot. Asi 13 světových jazyků?
- V. Š.: Byl velice vzdělaný člověk.
- J. F.: Ten mně a Horčičkovi překládal hry do němčiny a překládal je zvláštním způsobem. Dva měsíce chodil s tou hrou a přemýšlel o ní, a pak ji za večer přeložil. Jak ty pracuješ? Jako píďalka?
- V. Š.: Napřed tu hru pojmu jako celek a pak postupuji tou píďalkovou metodou, protože já jsem brusič. Já se k větě vracím 3x nebo 4x, popadnu sloveso a díky počítači s ním jezdím v té větě tak dlouho, až vím, že tam bezpečně patří. Takže to je metoda nelukrativní, trochu zdržuje...
- J. F.: My ale máme tu výhodu, že v každém roce víme, kolik nám je let, protože ročník narození je kulatý...
- V. Š.: Chtěl jsi patrně říct, že nemáme naspěch... Mně k tomu pudí něco jiného: abych nepustila tu větu dřív, než vím, že na ní není co měnit.
- J. F.: Doufám, že i ten rozhovor bude takto působit.
- V. Š.: Loučíme se? Tak už to vypni, ale ty můžeš zůstat dál...

PhDr. Rostislav Běhal

Významný doplněk k životopisným údajům dr. Bohuslava Horáka, zakladatele a redaktora Zemědělského rozhlasu

V průběhu přípravy jmených hesel pro sborník „Kdo je kdo v sedmdesátileté historii českého rozhlasu“ nebylo v mnoha případech možné dohledat osudy všech téměř sedmi set osob až do současnosti, příp. do konce jejich života. Dramatičnost proměn režimů i životních osudů zejména v letech 1945–1950 způsobila, že řada i významných osobností se ztratila ve víru událostí, měnily místa pobytu i zaměstnání, pokud o zaměstnání nebo i domov nepřišly vůbec.

Když to byla méně obvyklá jména, pomáhaly i telefonní seznamy. Tak se mi podařilo najít třeba početnou rodinu – na štěstí samé syny – prvního předsedy jednateleckého sboru Radiojournalu Richarda Gempereho až v Dobřichovicích nebo příbuzné a pak i pozůstalé (měl jenom dcery, které sňatkem měnily jména) autora prvních rozhlasových pásem Václava Guttwirtha a další. Horší to bylo u jmen běžných, velmi rozšířených, jako Morávek, Horák apod.

A právě dramatické osudy jednoho z nich – zemědělského odborníka a jednoho ze zakladatelů Zemědělského rozhlasu dr. Bohuslava Horáka vplynuly nedávno na světlo a zaslouží mimořádnou pozornost. Sborník „Kdo je kdo“ zaznamenává, že byl za německé okupace 2. srpna 1940 zatčen spolu i se svou ženou pro činnost v odbojové organizaci Petiční výbor Věrní zůstaneme, a že se z německých vězení vrátil až 23. května 1945. Potom pracoval krátce na ministerstvu informací.

V „Archivu soudobých dějin“⁽¹⁾ v materiálech z archivu StB⁽²⁾ uveřejňuje historik Karel Kaplan tajné zprávy tzv. „informátora“ nasazeného jako „spoluvězeňkyně“ v r. 1950 do cely dr. Milady Horákové. Podle těchto zpráv vzpomínala prý dr. Horáková ve vězení usilovně na svého manžela Bohuslava Horáka.

Karel Kaplan poznamenává,⁽³⁾ že jím byl zemědělský inženýr Bohuslav Horák, odborný redaktor Radiojournalu. Omylem ovšem dodává, že koncem 30. let byl pro-